

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ДИСКУРС ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ СУЧАСНИХ КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК

Наталія Глебова

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотації:

Аналізуються методологічні засади міждисциплінарного дискурсу дослідження культурно-комунікативного простору індивіда в умовах суспільних трансформацій у контексті розвитку методології соціологічного знання щодо конфліктного потенціалу як соціального, так і крос-культурного походження в середовищі вимушених мігрантів. Розглядається комунікативна культура індивіда на засадах «бачення розвитку індивіда в складному поєднанні зі змінами в суспільному розвитку» (за Еліотом) і «простору відносин повсякденності» нинішніх вимушених переселенців, важливим ціннісним критерієм якого залишається «індивідуальний ступінь самореалізації» (за Титаренко). Привертається увага до міждисциплінарних досліджень когнітивної оцінки власного стану людини, що потерпає від стресової ситуації, як прямого й опосередкованого чинника стратегії подолання культурогенного стресу. Обґрунтовується потреба соціологічного дослідження конфліктного потенціалу культурних відмінностей / тривалих станів «культурної травми» як умови вчасного реагування на життєво важливі запити української спільноти у проблемних регіонах.

Глебова Наталія. Междисциплинарный дискурс исследования потенциала современных культурных практик.

Анализируются методологические основы междисциплинарного дискурса исследования культурно-коммуникативного пространства индивида в условиях общественных трансформаций в контексте развития методологии социологического знания относительно конфликтного потенциала как социального, так и кросс-культурного происхождения в среде вынужденных мигрантов. Рассматривается коммуникативная культура индивида на основе «видения развития индивида в сложном сочетании с изменениями в общественном развитии» (по Элиоту) и «пространства отношений повседневности» нынешних вынужденных переселенцев, важным ценностным критерием которого остается «индивидуальная степень самореализации» (по Титаренко). Заостряется внимание на междисциплинарных исследованиях когнитивной оценки собственного состояния человека, страдающего от стрессовой ситуации, как прямого и косвенного фактора стратегии преодоления культурогенного стресса. Обосновывается необходимость социологического исследования конфликтного потенциала культурных различий и длительных состояний «культурной травмы» как условия своевременного реагирования на жизненно важные запросы украинского общества в проблемных регионах.

Hlebova Natalia. Interdisciplinary discourse to research the potential of modern cultural practices.

The paper analyzes the methodological principles of interdisciplinary discourse to research the individual's cultural and communicative space in terms of social transformations in the context of developing the methodology of sociological knowledge about the conflict potential both of social and cross-cultural origin among forced migrants. The author studies the individual's communicative culture based on the idea of "observing the individual's development in complex conjunction with changes in social development" (by Eliot), and "the space of daily relationships" of current forced migrants, which important value criteria is "the individual degree of self-realization" (by Titarenko). Attention is focused on interdisciplinary studies of cognitive assessment of man's own condition, who is suffering from a stressful situation, both direct and indirect factors of the strategy to overcome culturogenic stress. The paper substantiates the need for a sociological study of the conflict potential in cultural differences and long-term conditions of the "cultural trauma" as a condition of timely response to the vital needs of the Ukrainian community in problem areas.

Ключові слова:

культурні відмінності, конфліктний потенціал, соціальний стрес, культурна травма, крос-культурна комунікація.

культурные различия, конфликтный потенциал, социальный стресс, культурная травма, кросс-культурная коммуникация.

cultural differences, conflict potential, social stress, cultural trauma, cross-cultural communication.

Культурні аспекти соціального життя останніх десятиліть значно активізували увагу соціологів, що зумовлено як потребою систематизації соціологічних теоретичних інтерпретацій соціального порядку й узагальнення досвіду вітчизняних досліджень з цієї проблематики, так і проблемою розробки концептуальних засад дослідження соціального порядку в перехідному суспільстві, з урахуванням головних особливостей відтворення, модернізації, самоорганізації й легітимації соціального порядку в сучасному українському соціумі й науково обґрунтованих рекомендацій щодо політики його модернізації й підвищення рівня його «соціальної впорядкованості» [10].

Сучасні реалії в Україні свідчать про надзвичайну потребу в узгодженні соціологічних підходів до вивчення соціально

значущих чинників ціннісних орієнтацій індивіда й соціальних груп, виходячи з досвіду опрацювання конфліктних площин перетину культур і розуміння природи наявних в українському соціумі культурних відмінностей. У контексті військового конфлікту на Південному Сході України, ці відмінності виявляються в нових конфігураціях, потребуючи оновленого методологічного обґрунтування, оскільки ціннісне ранжування сьогодні вимагає перегляду новітнього досвіду «взаємодії з розходженням» багатьох відмінностей, досі усталених як ціннісно-нейтральні [4]. Ми цілком погоджуємося з думкою багатьох фахівців, що сьогоднішня, посилена в умовах збройного та інформаційного протистояння імперським амбіціям Росії, чутливість українського суспільства дає можливість значно глибше

відрефлексувати конфліктний потенціал культурних відмінностей [6] як явища соціальної свідомості соціокультурного походження певних верств нашого суспільства, значно розширити інструментальні й методологічні можливості соціологічної науки для виявлення умов і чинників впливу й кореляції свідомості індивіда в пограничних ситуаціях крос-культурного конфлікту [9], маючи на меті й цілком нагальне практичне завдання – «позбавити агресора шансів зловживати лібералізмом суспільства» [15].

Очевидно, що дослідження характеристик соціуму на тлі культурних трансформацій передбачає поглиблене вивчення чинників і систематизації соціологічного інструментарію щодо вивчення «культури» в дуже широкому спектрі змістів. Разом з тим, соціопсихологічне визначення культури як загального конгломерату відносин, цінностей, поведінки й переконань, яким послуговується більшість крос-культурних дослідників, поєднується з нестачею адекватних способів виміру в цій спільності психологічних відмінних рис, обмежуючись традиційними [12]. Однак нинішні українські реалії засвідчують не лише появу нових культурних комплексів, а й значну розмитість у шокованій свідомості індивідів меж реальності й вимислу, коли «гібридна» суміш, усередині якої межа між фактом і вигадкою, реальністю й бажаним легко перетинається в обох напрямках» [5], засвідчують також і складність процесів функціонування сучасного суспільства, й ускладнення процесів самоусвідомлення індивіда, і зростання впливів позасвідомих чинників, зумовлених конфліктогенною природою соціального стресу. Тому, перш ніж перейти до суто соціологічних аспектів розв'язання проблем, коротко зупинимось на соціально-філософському й культурологічному потрактуванні системних проблем нинішньої ситуації, пов'язаної з дослідженням культурного світу людини й соціуму.

Новітні праці вітчизняних соціальних філософів свідчать, що соціальна філософія сьогодні досить упевнено оперує таким поняттям, як крос-культурний пастиш, зауважуючи еклектичний і гібридний характер цього соціального утворення й умову його виникнення – «існування сучасної людини на перехресті культур» [5]. У контексті нашої проблематики зазначимо, що, характеризуючи цей різновид соціальної конструкції, якому властива багатобарвність стилів соціального буття, соціокультурна неоднорідність і атомарність і який фіксує спосіб співвідношення між собою соціальних явищ, процесів, подій, дослідники переважно мають на увазі новітні утворення, що задають дещо іншу аксіологію

та світоглядну спрямованість, ніж їхні складники, й базуються на різноманітних ідейних засадах, відрізняються субстанціональним підґрунтям, ієрархією цінностей, стратегіями активності та стилем життєдіяльності індивідів. Значущим зовнішнім складником світоглядних орієнтацій зазвичай визнається певна модель соціального облаштування суспільства, регіону, спільноти. Однак незмінним залишається той факт, що до суттєвих характеристик сучасного суспільства належать кризовість, невизначеність, ризикованість і зростання масштабів протестної активності соціальних суб'єктів, а до чого не найголовніших якісних характеристик процесу соціалізації – «...її можливості в міжкультурній комунікації, у контексті максимально широких зв'язків і відносин» [5].

На відміну від часу, коли соціально-філософське, соціологічне й соціально-психологічне знання майже завжди асоціювалося з раціональністю [2; 3], сьогодні переважає погляд, згідно з яким «матриці розуміння» (норми раціональності) співіснують і змінюються, а чинниками добору виступають когнітивні чи соціальні явища та процеси, хоча це не означає, що весь зміст культури зводиться до раціонального, оскільки й культура з недорозвиненою раціональністю й культура, у якій раціональність витісняє й підміняє собою інші людські цінності, є однаковою мірою хибними [5]. Новітні міждисциплінарні дискурси наукових досліджень у вказаному напрямі, що спираються на ряд теоретичних концепцій З.Баумана [1], Р.Робертсона [11], Ф.Фукуями [17] та інших, загалом підтверджують думку про послаблення традиційної форми контролю над особистістю й надзвичайно поширеним використанням інформаційно-технологічного контролю в координатах соціально-інформаційного поля процесів крос-культурної соціальності, яке створюється й підтримується циркулюванням струмів інформації й у якому неодмінно відбувається обмін, проникнення, дифузія, діалог культурних цінностей чи їх конфронтація. Тому все частіше виявляється, що активність певних прошарків громадянського суспільства, часто «деструктивного характеру, а також протестні акції та проекти, що організовуються з застосуванням інструментарію соціальних мереж (рухи, демонстрації, флеш-моби, перекриття трас тощо), є симптомами дефіциту зворотного зв'язку між такого роду мережевими спільнотами і владою», а отже, плюралістична методологія осмислення соціальних феноменів є необхідною, щойно йтиметься про світоглядний дискурс особистості [5].

Цілком очевидно, що з наведеними філософськими й культурологічними дискурсами вищезначених та інших міждисциплінарних напрацювань сьогодні повинні узгоджуватися всі без винятку соціологічні теорії, маючи на меті практичні розробки методологічного інструментарію для емпіричних досліджень. Свого часу розуміння того, що культура тісно взаємопов'язана з найрізноманітнішими формами поведінки індивідів і груп, з цінностями та їх ієрархічними конфігураціями в суспільній свідомості соціальних акторів, зумовило потребу соціологічного супроводу соціальних механізмів, які керують поведінкою людей насамперед за допомогою ідентифікації та самоідентифікації їх з певними спільнотами й притаманними їм нормативними системами. Сьогодні ж спостерігаємо настільки значне заглиблення соціологічного знання в соціально-психологічні шари й площини ментально-культурних умов поведінки груп та індивідів паралельно з трансформацією соціальної структури суспільства, що видається доцільним міждисциплінарний методологічний супровід дослідження конфліктного потенціалу культурних відмінностей.

У сучасних соціологічних підходах до переосмислення самого поняття культури в контексті соціальної структури [7] засади інституалізації соціології культури загалом узгоджуються з роботами Дж. Александера, що рішуче розрізняє соціологію культури й «культуральну» соціологію як за предметом, так і за методами досліджень, маючи на увазі, що визнання можливості «культуральної» соціології означає підписатися під ідеєю, що кожна дія, не важливо, чи інструментальна вона, чи рефлексивна або нав'язана ззовні, є вкоріненою певною мірою в горизонтах афекту й значення. Оскільки розгляд культури в контексті соціальної структури для нашого дослідження набуває особливої ваги, зауважимо, що А. Шюц, указуючи на повсякденний характер життєвого світу, пропонував відмовитися від сприйняття «світу, в якому ми живемо», як наперед заданого й зосередитися на процесі формування картини цього світу в людей, виходячи з їх прагнень, фантазій, сумнівів, реакцій на окремі події, спогадів про минуле й уявлень про майбутнє. Загалом учений виділив шість констатувальних елементів, формальних структур повсякденності: її практичний характер, її безсумнівність, самоочевидність, активний характер свідомості («напруженість свідомості»), темпоральні характеристики повсякденності, які типізують її інтерсуб'єктивність [18, с. 132–134].

Власне тому, що «соціальні структури з'являються як предмети «по той бік» окремого

«я», а соціальні значення не створюються ізольованими незалежними індивідами, оскільки саме соціальний контекст чинить визначальний вплив на соціальні дії будь-якого індивіда й містить необхідні культурні й соціальні ресурси для вироблення соціальних значень дії, що визначають його поведінку в суспільстві», Н. Еліас пропонує «образ безлічі індивідів, які пов'язані між собою різноманітними видами стосунків і утворюють переплетіння та конструкції з більш-менш стійким балансом сил, як, наприклад, сім'ї, школи, міста, соціальних прошарків або держави» [19, с. 152]. Загалом теорія, запропонована Н. Еліасом, важлива в контексті нашої теми саме тим, що виражає його розуміння й потребу «здолати концептуальний дуалізм у розумінні проблеми соціальної поведінки особистості», ґрунтуючись на «ідеї взаємовпливів індивідуального та громадського, а також баченні розвитку індивіда в складному поєднанні зі змінами в громадському розвитку». Слід окремо зазначити, що взаємозалежність індивідів розглядається як тип зв'язку, що має соціально-культурну природу й складається на основі «взаємних соціально генерованих потреб» індивіда й громадських утворень, а сама різноманітність зв'язків індивідів зумовлює формування особливих соціальних конфігурацій, що генерують загальні правила поведінки, яка так само актуалізується в суто специфічних видах соціальних дій» [19, с. 161–162].

Дослідження процесу крос-культурного переміщення й кореляції його наслідків безпосередньо стосується змін у повсякденному світі особистості. Саме тому, на наше переконання, доречно звернутися до концептуальної моделі багатовимірного відображення реальності в структурі повсякденності особистості, яку розробила Т. Титаренко. Дослідниця визначає такі специфічні координати розгляду психологічно-світоглядної трансформації особистості, як простір значущих відносин і час становлення особистості, наголошуючи на тому, що «ці просторово-часові характеристики забезпечують ціннісне підпорядкування навколишньої дійсності. Одиницею виміру простору повсякденності є відносини, що розкривають особистісні, моральні межі, а одиницею виміру часу – індивідуальний ступінь самореалізації. Повсякденність виступає як цілісність, що поєднує внутрішній психічний світ із зовнішніми його проявами в поведінці, спілкуванні, діяльності» [14, с. 164–167].

Зважаючи на те, що внутрішні варіації змін, яких зазнала особистість унаслідок крос-культурного переміщення, можуть часто бути

такими ж важливими, як і крос-національні відмінності [22], в українському контексті дослідження конфліктного потенціалу культурних відмінностей у ракурсі уваги до «індивідуального ступеня самореалізації особистості», на нашу думку, заслуговують на увагу і прикладні напрацювання соціологів групи Єльського університету, присвячені так званій культурній травмі, і роботи П. Штомпки, який розкриває поняття культурної травми на прикладі радикальних зрушень у свідомості мільйонів громадян Східної Європи, що майже відразу потрапили в кардинально іншу соціальну формацію. Зазначимо, що дотично до ситуації на українських теренах, впливи концепту «культурної травми» знаходили свій відбиток у соціологічному потрактуванні українських регіональних крос-культурних відмінностей у контексті розпаду Радянського Союзу «...у межах багатьох країн, і тут Україна не виняток, є значна кількість субкультур (як прозахідна та проросійська (прорадянська) субкультури з відповідною різницею в мові повсякденної комунікації, набором компонентів історичної пам'яті, світоглядними орієнтаціями). Якщо етнічні українці тяжіють до власне самостійного й належного розвитку поза зоною російського впливу, то етнічні росіяни демонструють протилежну картину» [2, с. 129].

Сьогодні ця проблема бачиться надзвичайно актуальною з огляду на масштаби міграції населення з окупованих Росією територій і наявність значного конфліктного потенціалу як соціального, так і крос-культурного походження в середовищі вимушених переселенців, що накладається на проблему регіональних культурних відмінностей. У цій ситуації ретельного соціологічного відстеження, на нашу думку, потребує саме «бачення розвитку індивіда в складному поєднанні зі змінами в суспільному розвитку» (за Еліотом), і «моральних меж» того «простору відносин повсякденності» нинішніх вимушених переселенців, важливим ціннісним критерієм якого залишається «індивідуальний ступінь самореалізації» (за Титаренко). Оскільки в цьому випадку безумовна наявність «культурної травми» поєднується з невідворотною проблемою акультурації в тривалому стані світоглядного й психологічного стресу, ми виходимо з того, що потенційний фактор стресу може сприйматися як такий, що несе загрозу, хоча в іншому випадку він може сприйматися як стимул, що вимагає напруження сил. Тому важливим в аспекті такої ситуації нам видається те, що, з одного боку, когнітивна оцінка власного стану людини, яка потерпає від стресової ситуації, прямо впливає на стратегії подолання стресу, а з іншого – на когнітивну оцінку потенційних факторів

стресу індивідом, що засвоює нову культуру, впливають різні соціальні та ситуативні фактори, зокрема й різні аспекти акультураційного досвіду, оскільки, крім індивідуальних відмінностей, є ще й інші культурні чинники впливів.

Не менш важливими у вказаному контексті є напрацювання фахівців з крос-культурних досліджень, що вивчали процес акультурації крізь призму стану стресу й потреби його подолання, виходячи насамперед з перспектив практичного застосування показників рівня психологічної та культурної адаптації. Серед факторів, які зазвичай урахуються під час досліджень стресу культурогенного походження й чинників його подолання, найчастіше фігурують життєві зміни, когнітивна оцінка стресу, підходи до подолання стресу, особистісні фактори й соціальна підтримка. До іншої групи досліджуваних чинників належать специфічні для крос-культурного переміщення й адаптації показники культурної ідентичності й належності до групи певного типу, що засвоює нову культуру.

Психологічну сторону проблеми індивіда в умовах культурного конфлікту різного ступеня досить глибоко і всебічно дослідив Д. Мацумото [8], приділивши значну увагу аналізу чинників подолання індивідом того дискомфорту, що спричиняється конфліктним потенціалом культурного походження, і налагодженню конструктивної комунікації як засобу вчасного реагування на подібні суспільні запити. Аналіз підходів до моделювання стресів та їх подолання [2] дав змогу виокремити серед проблемних аспектів імміграції, акультурації й адаптації розуміння ролі тих життєвих змін, які зумовлюються крос-культурним переміщенням, оцінкою цих змін, вибором і реалізацією стратегії, яка дає можливість впоратися з проблемами, що виникають при цьому. Важливо, що концептуально аналіз Д. Мацумото базується як на розгляді специфіки процесів імміграції, акультурації й адаптації, так і на їх психологічних наслідках з урахуванням впливу чинників, що діють як на груповому, так і на особистісному рівні. Зауважимо, що коли на макрорівні наукового супроводу процесу життєвих змін, які зумовлюються крос-культурним переміщенням, автор вважає важливим використання характеристик суспільства, в якому живе індивід, і характеристик спільноти його походження та їх відмінних особливостей, що можуть містити соціальні, політичні, демографічні фактори, а також етнічний склад суспільства, рівень культурного плюралізму й ставлення до етнічних і культурних груп, то на макрорівні він

наголошує саме на характеристиках індивіда, який засвоює нову культуру, і на умовах, в яких відбувається це засвоєння, як на вирішальних чинниках подолання культурогенного стресу й адаптації індивіда. Розрізняються також фактори, які діють перед початком і в процесі акультурації [2].

Отже, підхід до акультурації з погляду культурогенного стресу та його подолання враховує й наслідки крос-культурного переміщення як ряду стресових життєвих змін, що вимагають мобілізації адаптивних ресурсів і обов'язкової відповідної реакції. Тобто поряд із значенням таких факторів, як особистісні особливості й культурна дистанція, названий підхід актуалізує такі чинники, як усвідомлення реального стану речей, практична готовність до реалізації певної стратегії засвоєння нової культури й можливість отримання соціальної підтримки. Тому, на нашу думку, сучасна соціологічна методологія дослідження конфліктного потенціалу потребує насамперед посилення в напрямі пошуку корелят показників соціальної адаптації, що продукуються трьома найважливішими теоретико-психологічними підходами до акультурації, зокрема розглядом взаємозумовленості показників відчуття дискримінації, соціально-культурної адаптації та стратегії засвоєння нової культури як системно-прогностичних факторів комплексної адаптації особистості.

Однією з важливих причин потреби зазначеного підходу дослідники вбачають очевидні суттєві індивідуальні відмінності в когнітивній оцінці цих змін. Усвідомлення індивідом інформації про можливі фактори стресу відбувається по-різному. Наприклад, дослідження оцінки потенціальних факторів стресу [8] дають підстави вважати, що тимчасові поселенці, як правило, сприймають проблеми, пов'язані з мовою, комунікацією, дискримінацією, тугою за батьківщиною і самотністю, більш гостро, якщо їхні позитивні очікування не справджуються. Тобто когнітивна оцінка факторів стресу, стратегія їх подолання та результати її застосування можуть також варіюватися залежно від відмінностей в очікуваннях мігрантів, оскільки саме вони є вагомим критерієм оцінки досвіду й поведінки, і деякі дослідники вважають, що реалістичні очікування (тобто ті, що відповідають реальному досвіду) полегшують процес адаптації. Цей погляд доповнюють зауваження щодо значущості наслідків помилкових очікувань [8]: чим більші розбіжності між очікуваннями та практикою, тим з більшою кількістю проблем стикаються переселенці у процесі психологічної адаптації.

З огляду на викладений матеріал ми дійшли висновку, що багато культурних відмінностей у поведінці можуть не проявлятися через параметри свідомих процесів, які безпосередньо пов'язані з поведінкою. Тим вагомішою в зазначених обставинах стає прогностична роль сучасного соціологічного знання у вивченні конфліктних потенціалів соціокультурного походження й у налагодженні конструктивної крос-культурної комунікації в проблемних регіонах країни. Отже, аналіз соціально-філософських, культурологічних, соціально-психологічних і соціологічних підходів до проблеми крос-культурної адаптації індивіда в умовах соціального стресу дав змогу дійти попереднього висновку про потребу поєднання цих підходів, зважаючи на соціально-психологічну й культурну багатомірність особистості. Саме тому ми вважаємо вкрай важливим для сучасної української соціології вчасне відстеження різномірних селективних процесів українського культурного поля, з урахуванням попередньої генези його соціальних страт та інституцій під час конструювання моделей дослідження індивіда й соціуму. На наше переконання, сучасне суспільство цілком відчуває конвергентні тренди соціальної трансформації, що, зрештою, ведуть до різноманіття процесів культурної адаптації індивіда, зумовленої специфікою соціальних, культурних і когнітивних конфігурацій конкретних спільнот.

Зауважимо, що лише «...новий тип дискурсивності, як культурне й політичне несвідоме нашої епохи, що зумовлює діяльність і картину світу постсучасної людини», здатний генерувати бачення засобів втілення системних практичних моделей створення «передумов для полілогу рівноправних локальних культур, кожна з яких усвідомлює свою обмеженість і потребу в іншому як умову для повноцінного буття та розвитку» [13]. Вищевикладене дає нам підстави вважати, що реалізація саме тих соціологічних стратегій [17, 21, 22], що обґрунтовують насамперед потребу переосмислення самої моделі теоретичного соціологічного мислення, а також сучасні міждисциплінарні прикладні напрацювання вже сьогодні дають змогу вітчизняній соціологічній науці суттєво впливати на прогнозування й кореляцію конфліктного потенціалу культурних відмінностей. Тому в рамках наукового супроводу цих процесів основна увага соціологів, на нашу думку, має приділятися динаміці й векторам трансформацій чинних соціальних систем у їх взаємодії з життєвим світом конкретного індивіда; обґрунтуванню їх взаємодії, оскільки методологічні засади

новітньої української соціологічної науки не можуть мати іншого втілення поза контекстами співдії реальних соціальних систем

і української громадянської спільноти, як тільки виходячи з базових потреб кожного громадянина країни.

Список використаних джерел

1. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / З. Бауман ; пер. з англ. І. Андрущенко. — К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. — 109 с.
2. Берри Дж. В. Кросс-культурная психология. Исследования и применение / Дж. В. Берри, Айп Х. Пуртинга, Сигалл Маршалл Х. — Харьков : Гуманитарный центр, 2007. — 560 с.
3. Бех В. П. Морфологія соціального світу: монографія / В. П. Бех. — Київ-Мюнхен : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. — 759 с.
4. Бурлачук В. Ф. Вооруженный конфликт и культурные различия / В. Ф. Бурлачук // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. — 2014. — Вип. 20. — С. 11—14.
5. Зубов В. О. Кроскультурний пастиш в умовах глобалізації: світоглядний аспект : автореф. дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / В. О. Зубов. — Київ, 2014. — 34 с.
6. Малес Л. В. Моральні паніки як маніпуляції зі зниклим та знищення розмаїття / Л. В. Малес // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. — 2014. — Вип. 20. — С. 26—30.
7. Маршак А. Л. Социология культурно-духовной сферы / А. Л. Маршак. — М. : Издательство гуманитарной литературы, 2007. — 424 с.
8. Мацумото Д. Психология и культура / Д. Мацумото. — СПб. : Питер, 2003. — 720 с.
9. Погрібна В. Л. Політична етика в епоху соціокультурного розмаїття: проблеми толерантності та плюралізму / В. Л. Погрібна // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. — 2014. — Вип. 20. — С. 31—34.
10. Резнік В. С. Модернізація, самоорганізація та легітимація соціального порядку у сучасному перехідному суспільстві : концепція дослідження / В. С. Резнік // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. — 2014. — Вип. 20. — С. 21—25.
11. Робертсон Р. Глокалізація: часопростір і гомогенність-гетерогенність / Роланд Робертсон // Глобальні модерності / За ред. М. Фрезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона : статті. — К. : Ніка-Центр, 2008. — С. 48—72.
12. Стегній О. Г. Методологічні складності кроскультурних досліджень / О. Г. Стегній // Український соціум. — 2013. — № 2(45).
13. Тлостанова М. В. Транскультурація // Культурологія. Енциклопедія : в 2 т. / Гл. ред. і автор проекту С. Я. Левит. — М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2007. — Т. 2. — С. 724—726.
14. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості : у межах і за межами буденності / Т. М. Титаренко. — К. : Либідь, 2003. — 376 с.

References

1. Bauman, Z. (2008). *Globalization. The Consequences for Man and Society*. Tran. from English by I. Andrushchenko. Kyiv : VD "Kyiv-Mohyla Academy". [in Ukrainian]
2. Berry, J. W. (2007). *Cross-cultural Psychology. Research and Applications*. Kharkov : Gumanitarnyi tsentr. [in Russian]
3. Bekh, V. P. (2011). *Morphology of social world: monograph*. Kyiv-Munich : National Pedagogical Dragomanov University Press. [in Ukrainian]
4. Burlachuk, V. F. (2014). Armed conflict and cultural differences. *Methodology, theory and practice of the sociological analysis of modern society*, Issue 20, 11—14. [in Russian]
5. Zubov, V. O. (2014). *Cross-cultural pastiche under conditions of globalization: a worldview aspect: abstract of thesis for the degree of Doctor of philosophical sciences : 09.00.03 "Social philosophy and philosophy of history*. Kyiv. [in Ukrainian]
6. Males, L. V. (2014). Moral panics as manipulations with the things which have disappeared and diversity destruction. *Methodology, theory and practice of the sociological analysis of modern society*, Issue 20, 26—30. [in Ukrainian]
7. Marshak, A. L. (2007). *Sociology of cultural and spiritual sphere*. Moscow : Publishing of humanitarian literature. [in Russian]
8. Matsumoto, D. (2003). *Psychology and Culture*. SPb : Piter. [in Russian]
9. Pohribna, V. L. (2014). Political ethics in the epoch of socio-cultural diversity: issues of tolerance and pluralism. *Methodology, theory and practice of the sociological analysis of modern society*, Issue 20, 31—34. [in Ukrainian]
10. Reznik, V. S. (2014). Modernization, self-organization and legitimacy of the social order in modern transitional society. *Methodology, theory and practice of the sociological analysis of modern society*, Issue 20, 21—25. [in Ukrainian]
11. Robertson, R. (2008). *Glocalization: time and space, homogeneity-heterogeneity*. In : The Global Modernities : articles. Kyiv : Nika-Tsentr, 48—72. [in Ukrainian]
12. Stehniy, O. H. (2013). Methodological difficulties of cross-cultural research. *Ukrainskii sotsium*, 2(45). [in Ukrainian]
13. Tlostanova, M. V. (2007). *Transculturation*. In : *Culturology. Encyclopedia* : in 2 vol. Vol. 2. Moscow : Russian political encyclopedia (ROSSPEN), 724—726. [in Russian]
14. Tytarenko, T. M. (2003). *The living world of personality : within and beyond everyday life*. Kyiv : Lybid'. [in Ukrainian]
15. Tishunina, N. *Modern globalization processes : challenge, reflections, strategies*. In : *Globalization and culture : analytical approach*. Retrieved from : <http://deja-vu4.narod.ru/Globalization.html> [in Russian]

15. Тишуніна Н. Сучасні глобалізаційні процеси: виклики, рефлексії, стратегії [Електронний ресурс] / Н. Тишуніна // Глобалізація і культура : аналітичний підхід. — Режим доступу : <http://deja-vu4.narod.ru/Globalization.html> (15.11.2015).
16. Требін М. П. Транскультурація як шлях до єдності через різноманітність сучасного суспільства [Електронний ресурс] / М. П. Требін, Т. О. Чернишова // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. — 2014. — Вип. 20. — С. 15—20. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mtpsa_2014_20_4.pdf (15.11.2015).
17. Фукуяма Ф. Доверие : социальные добродетели и путь к процветанию / Фрэнсис Фукуяма ; пер. с англ. Д. Павловой, В. Кирющенко, М. Колопотина. — М. : АСТ, 2008. — 730 с.
18. Шюц А. Структура повседневного мышления / А. Шюц // Социологические исследования. — 1998. — № 2. — С. 130—136.
19. Элиас Н. Что такое социология? / Н. Элиас // Ионин Л. Г. Философия и методология эмпирической социологии. — М. : Издательский дом ГУ ВШЭ, 2004. — С. 150—166.
20. Barry B. Culture and Equality: an Egalitarian Critique of Multiculturalism / B. Barry. — Cambridge, Mass : Harvard University Press, 2001. — 399 p.
21. Becker B. Immigrants' emotional identification with the host society / B. Becker // Ethnicities. — 2009. — Vol. 9. — № 2. — P. 200—225.
22. Tung R. The cross-cultural research imperative: The need to balance cross-cultural and intra-national diversity / R. Tung // Journal of International Business Studies. — 2008. — № 39. — P. 41—46.
16. Trebin, M. P. (2014). Transculturation as a way to unity through the diversity of modern society. *Methodology, theory and practice of the sociological analysis of modern society*, Issue 20, 15—20. Retrieved from : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mtpsa_2014_20_4.pdf [in Ukrainian]
17. Fukuyama, F. (2008). *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. Tran from English by D. Pavlova, V. Kiriushchenko, M. Kolopotin. Moscow : AST. [in Russian]
18. Schütz, A. (1998). The structure of daily thinking. *Sotsologicheskie issledovaniia*, 2, 130—136. [in Russian]
19. Elias, N. (2004). *What is sociology?* In : Philosophy and methodology of empirical sociology. Moscow : Publishing House GU VSHE, 150—166. [in Russian]
20. Barry, B. (2001). *Culture and Equality: an Egalitarian Critique of Multiculturalism*. Cambridge, Mass : Harvard University Press. [in English]
21. Becker, B. (2009). Immigrants' emotional identification with the host society. *Ethnicities*, Vol. 9, 2, 200—225. [in English]
22. Tung, R. (2008). The cross-cultural research imperative: The need to balance cross-cultural and intra-national diversity. *Journal of International Business Studies*, 39, 41—46. [in English]

Відомості про автора:

Глебова Наталя Іванівна
nat_gavrina2005@mail.ru

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
вул. Леніна, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна
doi: <http://dx.doi.org/10.7905/vers.v0i6.1308>

Надійшла до редакції: 15.11.2015 р.
Прийнята до друку: 30.11.2015 р.

Information about the author:

Hlebova Natalia Ivanivna
nat_gavrina2005@mail.ru

Melitopol Bohdan Khmelnytsky
State Pedagogical University
20 Lenin St., Melitopol, Zaporizhia region,
72312, Ukraine
doi: <http://dx.doi.org/10.7905/vers.v0i6.1309>

Received at the editorial office: 15.11.2015.
Accepted for publishing: 30.11.2015.